

ROZPAD SSSR A RUSKO NA PŘELOMU STOLETÍ

M. S. GORBAČOV



SPOLEČENSKÉ REFORMY

- **Glasnost'** – znamená „otevřenost“ v politickém smyslu. Termín označuje politiku maximální otevřenosti o činnosti státních orgánů a minimálního potlačování svobod slova a informací;
- **Přestavba** – byla skupina ekonomických reformních kroků; úkolem perestrojky byla především restrukturalizace sovětské ekonomiky. Na ekonomické reformy perestrojky navazovaly také širší změny, vedoucí k demokratizaci společnosti

Vnitropolitické reformy:

- Obnova místní samosprávy;
- politický pluralismus;
- zformování právního státu, ve kterém bude dodržován princip oddělení výkonné, zákonodárné a soudní moci. Budou respektována občanská a politická práva obyvatel;
- r. 1988 – vznik nového, nejvyššího státního orgánu „**Съезд народных депутатов**“ – **Kongres lidových zástupců SSSR**. Do ústavy byl včleněn v r. 1989 a jeho činnost skončila v r. 1991.

Nové politické zákony

Postupně vzniklo několik nových zákonů, které se týkaly:

- Práv občanů na soudní odvolání proti správě;
- svobody tisku a médií;
- veřejných organizací;
- volného pohybu a cestování do zahraničí;
- z ústavy byly vyjmuty pasáže o protisovětské propagandě a sankcích v otázkách náboženských

1. sjezd Kongresu lidových zástupců SSSR

(květen-červen 1989)

- Na sjezdu se začala formovat opozice proti M. Gorbačovovi a jeho reformám. V čele této opozice stáli A. Sacharov a B. Jelcin.



2. Sjezd Kongresu lidových zástupců SSSR (prosinec 1989)

- Uznání nové demokratické platformy;
- uznání pluralitního politického systému (soutěž politických stran);
- zavedení nové politické funkce – prezident SSSR.



3. Sjezd Kongresu lidových zástupců SSSR (březen 1990)

- Vypuštění 6. hlavy ústavy o vedoucí roli Komunistické strany;
- prezidentské volby – M. Gorbačov získal 60%.



Krize společenských reforem

- Přední představitelé Komunistické strany začali napadat reformátorské hnutí M. Gorbačova;
- Kvůli nepopulárním opatřením a reformám postupně M. Gorbačov ztrácí popularitu jak mezi politiky, tak v celé společnosti;
- postupně vzniká myšlenka na odstavení M. Gorbačova z funkce prezidenta.



Ekonomická reforma 1987

- Rozšíření pravomocí firem;
- státní plánování bylo nahrazeno státními zakázkami;
- v zemědělství kromě kolchozů a sovchozů dochází ke vzniku nových forem hospodaření – vznikají agrární kooperace, pronajímají se stávající podniky, začíná se objevovat farmářské zemědělství.
- hlavním cílem ekonomických reforem byl přechod k tržnímu hospodářství;
- postupně dochází k privatizaci státních podniků, bank, firem.

Dopady ekonomických reforem

- Pokles produkce v průmyslu i zemědělství;
- růst inflace;
- rychlý pokles životní úrovně obyvatel;
- ve finále se ukázalo, že reformy Gorbačova nebyly zcela promyšleny, prováděly se polovičatě a to vše vedlo ke krizi národního hospodářství

Zahraniční politika

- Přejchod na novou koncepci myšlení – snaha opustit myšlenku rozdělení světa na kapitalistický a socialistický;
- hlavní priorita zahraniční politiky – společné řešení globálních problémů, společné budování jednotného evropského hospodářského trhu.

Vztahy SSSR - USA

Začínají pravidelná každoroční setkávání a jednání mezi nejvyššími představiteli obou zemí.

- K prvnímu „otukávacímu“ setkání došlo 19. 11. 1985 v neutrálním Švýcarsku poblíž Ženevského jezera. Prezident Reagana osobně přivítal Gorbačova. Došlo na procházku na břehu jezera a slavné posezení u krbu. Další den se jednalo na ambasádě SSSR;
- v r. 1986 se nejvyšší představitelé USA a SSSR sešli v Reykjavíku. Místu setkání odpovídala i atmosféra. V okamžiku, kdy Gorbačov učinil pokus spojit počty jaderných hlavic s koncem programu tzv. hvězdných válek (SDI), tvrdě narazil. Právě tento program, který USA chránil před balistickými raketami, byl totiž Reaganovým trumfovým esem ve snaze „uzbrojit“ tehdejší sovětský kolos. Jednání byla neúspěšná.

Vztahy SSSR - USA

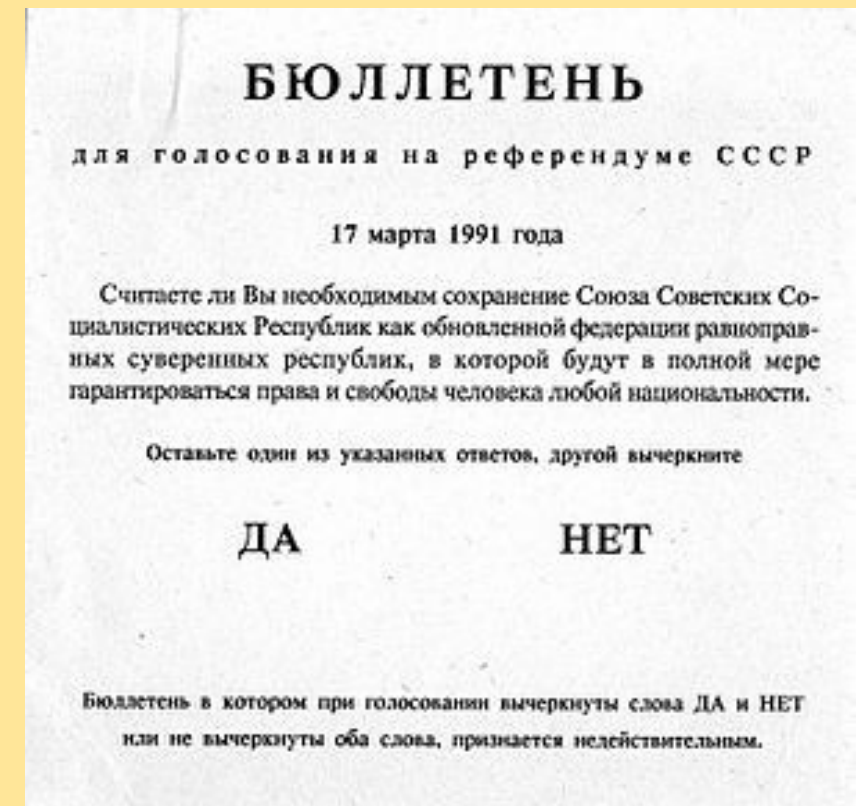
Ke třetímu setkání se sešla dvojice Bush–Gorbačov na Maltě 2. prosince 1989. Americký prezident se nacházel v mnohem výhodnější vyjednávací pozici. Komunismus ve východní Evropě byl jen několik týdnů nenávratně minulostí. Na palubě lodi Maxim Gorkij sovětský vůdce potvrdil, že USA nebudou zasahovat do probíhajících změn ve státech bývalých sovětských satelitů, podle Bushe obě země vstoupily do éry nových vzájemných vztahů. Tato schůzka je považována za ukončení období tzv. „studené války“

Cíle zahraniční politiky

- Zrušení raket a střel středního a krátkého doletu;
- odchod sovětských vojsk z Afganistánu;
- obnova vztahů s Čínou;
- odchod sovětských vojsk a zrušení jejich základen ze zemí „Východního bloku“;
- dění a situace v SSSR přispělo a vedlo k pádu komunismu v zemích „Východního bloku“

Suverenita některých svazových zemí SSSR

- 1990 – Lotyšsko, Litva, Estonsko (později se přidaly další svazové republiky) přijaly Deklaraci o státní suverenitě, která dávala moc a právo svazovým zákonům stát nad zákony SSSR;
- 1991 – referendum o odtržení těchto zemí



Pokus o státní převrat v srpnu 1991

- Gorbačov trávil dovolenou se svojí rodinou na Krymu;
- V Moskvě byl zřízen Státní výbor pro výjimečný stav SSSR (Государственный комитет по чрезвычайному положению – ГКЧП). V čele stál vedoucí tajné služby KGB Janájev.



Opatření Státního výboru pro výjimečný stav v SSSR

- Zavedení výjimečného stavu v jednotlivých regionech SSSR;
- zákaz činnosti opozičních stran;
- zákaz shromažďování a demonstrací;
- Kontrola nad činností medií.

Odpor vůči Státnímu výboru pro výjimečný stav v SSSR

- Do čela se postavil B. Jelcin, prezident RSFSR;
- členové státního výboru byli uvězněni;
- Jelcin vydal nařízení o zákazu činnosti Komunistické strany na území Ruska



Počátek rozpadu SSSR

- Litva, Lotyšsko, Estonsko oznámili odchod ze SSSR;
- Sjezd Kongresu lidových zástupců SSSR oznámil rozpuštění;
- v prosinci 1991 čelní představitelé Ukrajiny, RF a Běloruska (L. Kravčuk, B. Jelcin, S. Šuškevič) oznámili rozpad SSSR. Současně s tím byl oznámen vznik nové organizace **Společenství nezávislých států (SNS)**. Tato organizace zahrnovala 9 z 15 bývalých svazových republik Sovětského svazu, jednalo se o volný svazek postsovětských států s nově získanou samostatností;
- Organizace nemá příliš nadstátních pravomocí, její význam je tak spíše symbolický ve smyslu návaznosti na SSSR. Působnost SNS se omezuje víceméně na koordinaci společných obchodních, finančních, legislativních a bezpečnostních otázek. Nejvýznamnější dohodou uskutečněnou v rámci SNS bylo vytvoření společné zóny volného obchodu členských zemí.

Rozpad SSSR

- 25. 12. 1991 rezignoval M. Gorbačov na post prezidenta SSSR;
- **26. 12. 1991 se definitivně rozpadl SSSR** na Ruskou federaci a dalších 14 postsovětských republik.

